

17. Festival Pranger: Neutrudno seganje v nedosežno in presežno

PRANGER

Diana Pungeršič

06.07.2020, 07.00

Diana Pungeršič je izbrala pesniške zbirke Amonit Zalke Drglin, Šovinistka Monike Vrečar in Ojstrica Mateja Krajnca

Zalka Drglin: Amonit

Če je ena temeljnih nalog poezije, da človeka prestavi na drugo raven zavedanja, čutenja in čustvovanja, potem to pesniškemu prvencu Zalki Drglin uspeva s posebno milino, s katero neutrudno sega v nedosežno in presežno. Vsakokratno pesemsko doživetje se namreč iz konkretne (trde) končnosti razpira v sluteno (mehko) neskončnost. Povsod, tudi v t. i. mrtvi naravi, pesmi zasledujejo življenje, s čimer postajajo prava pravcata polnokrvna stihozitja, v katerih nenehno vse (so)biva. Eno takih značilnih in bolj slikovitih stihozitij najdemo v naslovni pesmi. V blagosti pogleda, ki pronica skozi brezšumna stoletja in zdrsi za dolga tisočletja, namreč na vsem lepem namesto mrtvega in nemega fosila uzremo večno živost in v kamen ujeto hrepenenje po svobodi, prostosti, lahnosti, gibkosti: "takrat neznosno v vibri zaboli –/milo morje, zgibaj kamnate plasti,/razpri to pest, izpusti me, izpusti ...". Pesem je prispodoba vztrajnosti življenja, ki vsem kljubom navkljub teži k presnavljanju, osvoboditvi, poletu, in prav takšna je tudi zbirka kot celota, prizadevna in tenkočutna očitvidka življenja – tudi na videz končanega ali zatrtega, poteptanega, uničenega, pozabljenega ali pregnanega, "onkraj skušnjave zaprtih vek, v prijateljstvu s solzo".

Zbirka je sestavljena iz sedmih zaokroženih razdelkov in že ob vstopu srečamo sirote, stigmatizirane ženske, mlade vojake, posekana drevesa, uničena mesta, porušene mostove, ki jasno nakažejo, s kakšno pozornostjo za najtanjšo in najkrutejšo bolečino sveta je Amonit napisan tudi v nadaljevanju, ko se fokus zoži na družino, tradicijo in dediščino. Soočenje s smrtjo, izgubo ni sramežljivo ali zamaskirano v abstrakcijo in distanco, temveč prešito s sugestivnimi podobami, ki brez patosa živo pričajo o izkušnji praznine in samote, rušenju sveta. Med bolj izstopajoče pesmi bolečine sodijo tiste, ki nastajajo iz sočutenja z živalmi, z njihovim trpljenjem, ki jim ga povzroča človek. Ne gre le za zagovor živali, temveč ugovor vesti.

Amorit
Zalka Drglin

KUD AAC ZRAKOGLED

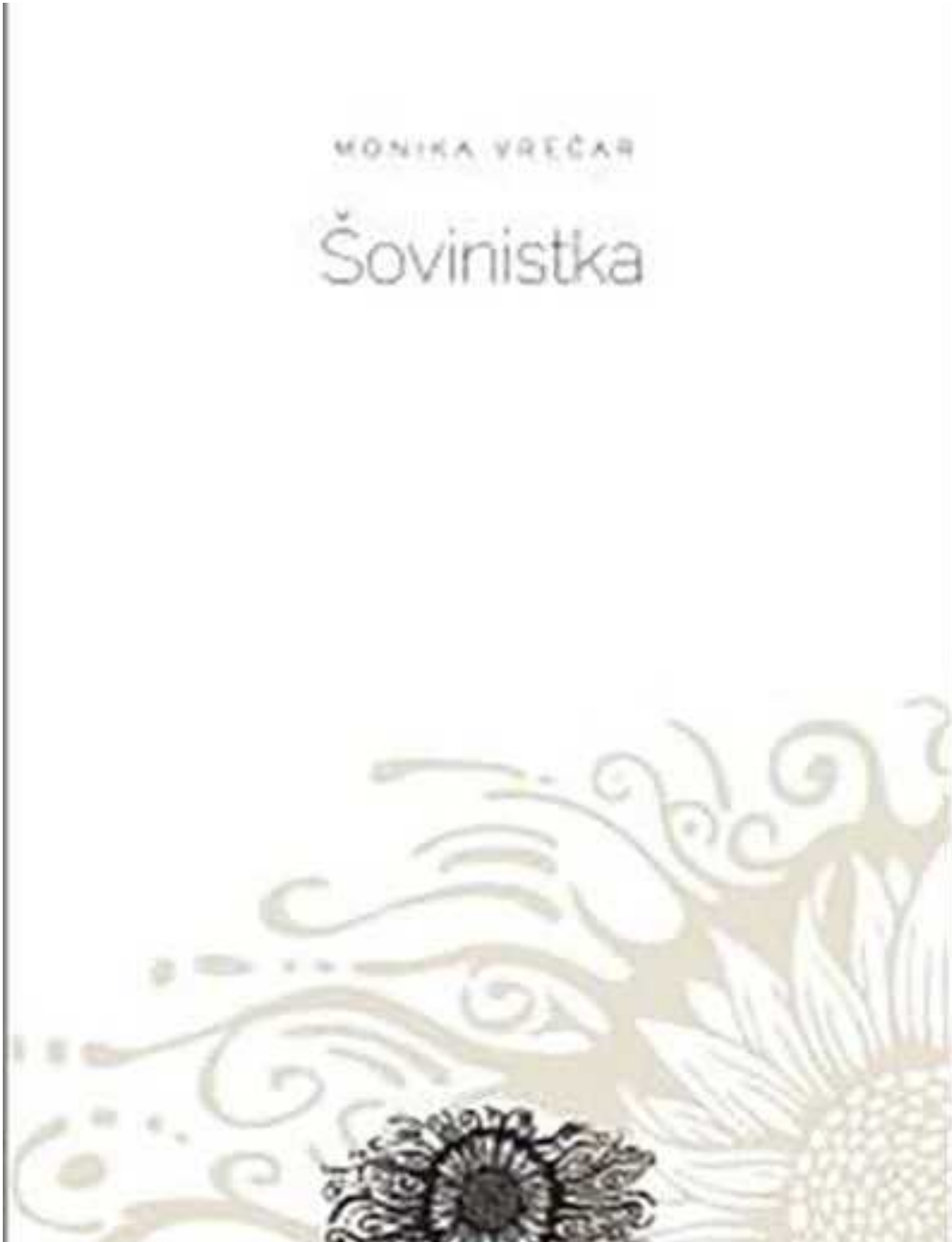
Nekako nasproti tej temini stojijo pesmi globokega presnavljanja, ko se bivanje razbremeni teže in poleti v otipljivo presežno. Kajti zavest vsepovezanosti se poraja iz telesne čutnosti, takrat izginejo tudi osamljenost, samota in celo bolečina, bivanje postane polnejše in znova radoživo. Tako so zlasti v zaključku pesmi nadvse dogajalne, polne prepaha, razkroja, a tudi vnovičnega sestavljanja, naseljevanja. Napisane so z uvidom v naravo življenja, ki se nenehno obnavlja, vrtinči in spirali in v sebi združuje tako destrukcijo kot konstrukcijo. Opustitev strahu in ponovna predaja vrtincem bivanja sta tu dokončna: "vreteno, sukaj me, sukaj".

V sodobno slovensko pesniško krajino Amonit vnaša posebno arhaičnost, a podobno kot je v krhkosti te poezije nekaj trajnega, je v njeni starožitnosti nekaj modernega, celo avantgardnega. V kontekstu sodobnega sredobežnega sveta ta poezija, ki čas vrtinči navznoter, učinkuje domala uporno, predvsem pa presenetljivo sugestivno in močno.

Monika Vrečar: Šovinistka

Šovinistka je na videz razjarjena zbirka, skupek na pol prebavljenih izbljuvkov, komaj prežvečenih grižljajev, ki so se namočili v želodčno kislino, se tam preželi z ostalo vsebino, pretežno spermične in alkoholne provenience, nazadnje pa pristali v pesniški knjigi, ki bi jo kaj lahko kaj hitro zamenjali tudi s kakšno drugo zvrstjo ali žanrom. Ta poezija je namreč še posebej blizu dramatik, zlahka si jo zamišljamo na odru, ne le zaradi dialoškosti, temveč je v njenem jedru čutiti performans, nastopaštvo in kričavost, ki si hoče izboriti prostor, zavzeti mesto, ukrasti šov. Ne nazadnje se pesnica dejansko ukvarja z video-poezijo in je del Šovinistke že dostopen tudi v video različici.

KNJIŽEVNO DRUŠTVO HIŠA POEZIJE

Nekoliko podrobnejši pogled razkrije, da je navidezni pesniški izbruh pravzaprav pretehtan in material po knjigi razmeščen domala s pinceto. Na upovedovalni ravni pesmi črpajo iz različnih žanrov in diskurzov, denimo znanstvenih, sociološko-filozofskih, esejističnih, pesmi lahko delujejo kot fragmenti spominov, dnevniške zabeležke, mestoma spominjajo celo na družbeno-politični komentar, vendar so hkrati vsi formalni okviri tudi vsakokrat preseženi, bodisi karikirani ali kako drugače prilagojeni, prisvojeni. Prav prisvajanje (diskurza) in s tem osamosvajanje (subjektinje) pa je hkrati tudi temeljni način obstoja in delovanja Šovinstke – zavojevalke, bojevnice. Pravzaprav se skozi zbirko dogaja proces preobrazbe, ki se najočitneje kaže prav v jeziku: "je opusti se isto kot zapusti se?" Jezik se mora nalomiti, preoblikovati, da bi lahko končno zrcalil njeno resnico in izkušnjo njenega telesa: "ljubezen v tkivu, ljubezen v tkivu". Iz pesmi v pesem tako postaja bolj samozavesten, igriv in udomačen. In z njim tudi svet oziroma subjektinja v njem. Čeprav gre za izkušnjo bivanja, zaznamovano z nasiljem, travmami, onesnaženjem čutov in (avto)destrukcijo. V intenzivnem delu z jezikom Šovinstka spominja na eksperimentalne tokove slovenske poezije, s katerimi je pravzaprav tudi v tihem (polemičnem) dialogu: "VPRAŠANJE DRZNOSTI/PRELOM SMERI." In zagotovo jo v domačem kontekstu tudi lahko imamo za prelomno – a zlasti po zaslugi neposredne, njeni resnici zavezane tematizacije ženske spolnosti, materinstva in odvisnosti (alkoholizem in ninfomanija). Prevzem kontrole nad konstrukcijo (ali destrukcijo) lastne spolnosti je na eni strani motiviran z željo po demontaži in ukinitvi (spolne) razlike, po drugi strani pa gre za notranje procese odkrivanja lastne

(družbenospolne in spolne) identitete. Z rojstvom šovinstke ponotranjenemu šovinizmu odklenka, ko metador ni več on, temveč ona, šovinizem (v njej) začne propadati, se razkrajati v srčiki. Subjektinja v sklepu sreča svoj pristni jaz, »samo človeka« na poti individuacije: »ena mlada fant je zrla u zmago.« Za njo lahko samo ponovimo: "Kljukica in kljukica."

Matej Krajnc: Ojstrica

Pesnik, pisatelj, kantavtor in glasbeni poznavalec Matej Krajnc sodi med naše najplodovitejše književne ustvarjalce. Zgolj njegov pesniški opus, ki nastaja od leta 1988, šteje že skorajda petdeset knjig. Precej manj razbohotena je na drugi strani recepcija njegovega dela, pravzaprav se zdi pomaknjena na rob javne pozornosti. Kljub temu Kranjčev opus raste, zdi se, nemoteno naprej, pri čemer se zastavlja kopica vprašanj, relevantnih in vznemirljivih ne le za konkretni opus, temveč poezijo in njeno mesto v družbi in literarnem sistemu na sploh. Kaj (šibka) recepcija pomeni za samo poezijo? Kaj za njenega avtorja? Njegov status, motivacijo? Lahko poezija počaka na (ustrezno) obravnavo? Se poezija kdaj postara? Kako najde svoje bralce in bralke? Kaj za poezijo pomeni, da jo denimo piše kantavtor?

matej krajnc

SZ ČELJUST

To je le nekaj vprašanj, ki se vztrajno porajajo ob pesemskem opusu Mateja Krajnca in **Festival Pranger** je odlična priložnost, da vanje ob avtorjevi Ojstrici tudi dobro zagrizemo. Zbirka je dobila naslov po istoimenski gori v Kamniško-Savinjskih Alpah, kjer je pred skoraj štirimi desetletji tragično preminil pesnikov oče. Soočenje s to temeljno izgubo je tudi tematsko osišče zbirke. Usodnemu dogodku in posledičnemu

dogajalnemu in čustvenemu labirintu ali celo kaosu se pesmi bližajo z različnih perspektiv, iz različne časovne oddaljenosti in tudi skozi različno asociativnost. Osrednje mesto v knjigi imajo konkretna gora, hribi in planinarjenje, ki so deležni satirične obravnave in tudi pikrosti. Kot je Ojstrica s svojim zobatim vrhom ostro in absurdno zasekala v življenje dečka, tako se zdi ostra in zašiljena tudi sama zbirka, v kateri je zaslediti še izraze jeze, žalosti, potrtosti, groze, bolečine in tudi zamere. A težka vsebina je vendarle tudi razrahljana, ne le s satiro, temveč zlasti z razvejano medbesedilnostjo, ki je sploh zaščitni znak krajnčevskega verza. Še posebej izstopa zajemanje iz popkulture: »in potem reče družinski mož in oče pojdimo/na ojstrico menda je dan lep seve pojdimo/najprej do vznožja seve seve ob glasbi mojmirja/sepeta odplešimo v logarsko kot pleše zemlja z/njo grad in vsak oblak grofje reka ploščate/breskve«. Pestrost pa je zaznati tudi na oblikovni ravni, kot da vsako občutje ali spomin terja povsem (samo)svojo pesemsko obliko, ritem in členitev, ki enkrat spominja na otroško izštevanko, drugič na dramo in tretjič na zarotitveni ali molitveni obrazec.

A zbirka je kljub raznolikim postopkom in pesemskim načinom osrediščena, kompaktna, ima prepoznavno (notranjo) zgodbo, gradacijo in sklepno pomiritev, deluje torej kot pesnitev. Obzidje se v sklepni pesmi ruši, hkrati z njim pa tudi zid zamere in bolečine. Ojstrico lahko preneseno razumemo kot izpovedovalčev najpomembnejši vzpon – vzpon, ki vodi v globino spomina in bolečino izgube. Vzpon, ki vzpostavlja novo stabilnost, središče, novo povezavo. Vsekakor pa se Ojstrica znotraj avtorjevega opusa dviga kot eden najvišjih vrhov. Smo ga (že) opazili?